

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ
ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЕКТ
«РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УКРАЇНІ»

Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю
(Київ, 17–18 березня 2016 року)

Київ
«Основа»
2016

УДК 35.08:005.336.2:172
ББК 67.400.7
А43

*Схвалено Вченою радою
Національної академії державного управління
при Президентові України
(протокол № 231/2 від 1 березня 2016 р.)*

А43 **Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні:** матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (Київ, 17–18 березня 2016 р.) / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, Н. Г. Протасової, Ю. О. Молчанової. — К. : НАДУ, 2016. — 288 с.

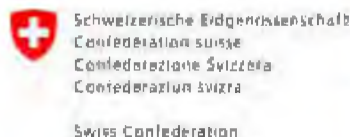
ISBN 978-966-699-859-3

У матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю вміщено тези доповідей та виступів її учасників, у яких викладено висновки щодо актуальних питань формування та розвитку громадянських компетентностей у педагогічних працівників, державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, представлені результати впровадження навчальних програм за відповідною темою тощо.

Матеріали призначені для наукових, науково-педагогічних працівників, а також усіх, хто цікавиться питаннями формування та розвитку громадянських компетентностей у педагогічних працівників, державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідповідальні за випуск: Н.Г. Протасова, В.В. Полторак

Матеріали видано за кошти Уряду Швейцарської Конфедерації в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні».

УДК 35.08:005.336.2:172
ББК 67.400.7

Матеріали публікуються в авторській редакції

ISBN 978-966-699-859-3

© Швейцарсько-український проект «Розвиток громадянських компетентностей в Україні», 2016
© Національна академія державного управління при Президентові України, 2016
© «Основа», оригінал-макет видавництва, 2016

Власова В. Г.,
методист відділу методики викладання
предметів художньо-естетичного циклу
КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КОМПЛЕКСУ МИСТЕЦТВ

Розкриття особистісного ресурсу учнів є одним із пріоритетних педагогічних завдань, формування патріотичних почуттів як цінності в сучасних школярів набуло особливої значущості й гостроти в сучасних умовах, коли Україна виборює своє право на незалежність і самостійний курс розвитку. Тому перед вчителями мистецтва постає завдання з широкого «поля» методик і технологій обрати такі, які, використовуючи потенціал своїх предметів, найефективніше формуватимуть патріотизм молодого покоління.

Образотворче мистецтво несе потужний заряд духовної енергії, є інструментом, що допомагає розкрити внутрішні можливості кожного учня. Позитивний вплив уроку образотворчого мистецтва на емоційно-почуттєву сферу особистості дає потужний поштовх для формування ціннісних орієнтацій учнів, серед яких патріотичні почуття займають чільне місце, бо саме патріотизм є однією з ознак духовно розвиненої людини, і наявність цього високого почуття у громадян є основою економічного, соціокультурного, матеріального і духовного розквіту будь-якої держави.

У сучасній педагогіці багатогранні аспекти патріотичного виховання розробляють вітчизняні науковці І. Бех, Ю. Завалевський, П. Ігнатенко, О. Сухомлинська, К. Чорна, В. Коваль та ін. Формування патріотичних почуттів учнів засобами різних видів мистецтв розглядають М. Качур, Н. Батюк, М. Костюк, Ю. Беззуб.

Аналізуючи різні дослідження з даної проблематики, можна зробити висновок, що образотворче мистецтво є унікальним засобом розвитку патріотизму, оскільки завдяки специфічним особливостям мистецьких образів здатне впливати на свідомість і викликати патріотичні почуття. Учителям мистецьких дисциплін важливо володіти доцільними методами, що враховують вік дітей, особливості виду мистецтв і виконують завдання виховання особистості, для якої патріотизм є пріоритетним у системі власних цінностей і яка вибудовує своє життя, керуючись ними.

На сьогодні пріоритетним напрямом вітчизняної педагогічної науки є особистісно зорієнтоване виховання національно свідомого громадянина-патріота, яке передбачає утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої групуються всі інші суспільні пріоритети. До базових ідей принципів особистісно орієнтованого виховання відносяться: самоактуалізація, індивідуалізація, суб'єктивність, вибір, творчість і успіх, довіра і підтримка.

Процес виховання особистості здійснюється в контексті загальнолюдської культури, зміст культури визначає зміст виховання. Шлях до вершин людської цивілізації свій, неповторний, ментально забарвлений.

Свобода вибору молодого покоління є основою методологічного вирішення виховних проблем — альтернатива соціальних норм, що не допускає відхилень від загальноприйнятого.

Межі виховання розширюються і охоплюють навчання і освіту як засоби виховання.

У вихованні мають гармонійно поєднуватись інтереси особистості — вільний розвиток і збереження своєї індивідуальності; суспільства — саморозвиток особистості повинен здійснюватися на моральній основі, а виховання сприяти репродукції культурних, соціалізованих людей; держави, нації — усі діти мають стати національно свідомими громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі.

Як відомо, головною метою діяльності вчителя образотворчого мистецтва є розкриття особистості учнів, їхнього потенціалу та здібностей шляхом занурення в «енергетичне поле мистецьких цінностей, посилюючи їх ціннісно-емоційний резонанс і поліхудожній вплив» [4, с. 43].

Обираючи педагогічний інструментарій розкриття особистісного ресурсу, що впливатиме на патріотичні почуття, важливо керуватись принципами особистісно зорієнтованого підходу і тому, на наш погляд, доречно використовувати такий алгоритм побудови уроку образотворчого мистецтва, коли учні стануть суб'єктом навчально-виховного процесу, проявлятимуть свою активність і творчість та формуватимуть здатність оцінювати себе і саморозвиватися.

Учитель може вплинути на активізацію особистісного ресурсу учнів на всіх етапах уроку, дотримуючись певних методичних рекомендацій. Так, щоб пробудити емоції учнів на початку уроку, можна використати: візуальні джерела (твори живопису, відеофрагменти, фотографії); появу неочікуваного гостя (казкового героя, хлоп-

чика-джури, дівчинки-українки тощо); постановку інтригуючого запитання за темою уроку; цитату; захоплюючу історію. Усе це мотивує учнів на сприйняття нового матеріалу, його подальше опрацювання. Наступний крок — постановка цілей — здійснюється за безпосередньої участі дітей, у співтворчості з ними, адже саме вони можуть «підказати» вчителю, що саме потрібно знайти, дізнатися, відшукати у процесі уроку. Слухання музики слід супроводжувати співзвучними зіставленнями (асоціації з поезією, історією, народознавством, образотворчим мистецтвом), використання методу проблемного викладу, емоційної драматургії, навіювання. Аналізувати образний зміст мистецьких творів, бажано спираючись на життєвий досвід дітей. Поєднуючи первинне слухове враження, зорові асоціації з аналізом образності музичного твору, варто синтезувати чуттєво-емоційну й інтелектуальну сфери, занурюючи учнів у світ мистецтва, стимулювати їхнє мислення й не забувати про виховання почуттєвої сфери. Як результат, учні починають тонко відчувати, співчувати персонажам мистецьких творів, а через них — і людям навколо. Так власним продуктом дітей стають нові відкриття, сильні враження, пережиті емоції, катарсис, збагачена фантазія. Рефлексують учні, оцінюючи свій емоційний стан, задоволення від власної діяльності, реалізації спільно поставлених цілей.

Дитині притаманна безмежна фантазія, емоційна сприйнятливність, почуття прекрасного, тому вчитель на уроках образотворчого мистецтва дає змогу учням відчути, що джерелами, з яких вони будуть черпати жагу до життя, любов до Вітчизни, є рідна домівка, культ рідного слова батька й матері, твори митців і, безперечно, мистецтво — саме все це допомагає виховати загальнолюдські цінності з дитинства.

Отже, формуванню патріотизму сприяє вміння вчителя вибірково творчо обирати й поєднувати названі нами етапи уроку та спрямовувати їх у бік виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, які любитимуть свій народ і рідну землю, поважатимуть мову й культуру інших національностей.

Список використаних джерел

1. Божок Т. Формування патріотизму як особистісного ресурсу учнів засобами музичного мистецтва / Т. Божок // Мистецтво та освіта. — 2015. — № 3. — С. 16–19.
2. Концепція національного виховання // Освіта. — 1994. — № 7–72. — С. 5–6; 11–12.

3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української державності // Педагогічна газета. — 2000. — № 6 (72).

4. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Людмила Михайлівна Масол. — Харків : Ранок, 2006. — 104 с.

5. Нестеренко Т. Свято нашого роду // Позакласний час. — 2005. — № 5—6.